

Kazimierz Orłowski
Trzecie kłamstwo
POWIEŚĆ

Kazimierz Orłowski

Trzecie kłamstwo

KRAKÓW : WYDAW. LITERACKIE, 2022. – 365 s. ; 21 cm

Kazimierz Orłowski (ur. 1935 w Warszawie) jest pisarzem, scenarzystą filmowym i telewizyjnym, autorem słuchowisk, publicystą. Opublikował ponad dwadzieścia książek – głównie powieści i zbiorów opowiadań. Debiutował w 1961 roku tomem opowiadań *Między brzegami*, za opublikowany w 1965 roku zbiór *Koniec zabawy* został uhonorowany nagrodą im. Stanisława Piętaka. Najbardziej znanym utworem Orłowskiego jest powieść *Cudowna melina* wydana w 1973 w Paryżu w Instytucie Literackim; fakt opublikowania książki za granicą poskutkował zapisem cenzury, od tej pory – poza publikacjami drugoobiegowymi i za granicą – Orłowski był w oficjalnym życiu literackim PRL-u nieobecny.

Wznowione właśnie *Trzecie kłamstwo* (trzecie wydanie utworu) po raz pierwszy ukazało się w 1980 roku w Bibliotece „Kultury” w Paryżu. Pisarz przez kilka lat (lata sześćdziesiąte) pracował jako radca prawny na budowie zapory i elektrowni wodnej w Bieszczadach. Wspomina, że w latach 1974–1976 zaczął myśleć o napisaniu drugiej powieści, korzystając z obserwacji i doświadczeń nabytych w okresie „bieszczadzki”. We wsi Ignaców,

gdzie mieszkał, zaczął notować treści projektowanych rozdziałów. „W Warszawie, do której jeździłem w soboty i niedziele – czytamy w zamykającym powieść słowie *Od autora* – przepisywałem fragmenty na maszynie. (...) Pisałem bez autocenzury, opisując niesprawiedliwość, bezprawie i kłamstwa PRL-owskiej propagandy w latach sześćdziesiątych”.

Autor wyznaje, jak bardzo negatywny wpływ na *Trzecie kłamstwo* miała konspiracja. Utwór został wznowiony w 1990 roku w „Iskrach” w nowej sytuacji społecznej i politycznej. Zapytany o „swoje tematy”, Kazimierz Orłowski w rozmowie dla „Nowych Książek” *Nie jestem sam* odpowiedział: „Najczęściej był to protest przeciwko różnym formom przemocy. W czasach komunistycznych była to głównie przemoc ze strony państwa totalitarne-go, funkcjonariuszy tego państwa. Pisałem również o przemocy w relacjach międzyludzkich, codziennych, w zwykłym życiu prostych, szarych ludzi, którzy stale podlegają jakiejś presji. Z różnych stron” („Nowe Książki”, 1996, nr 1). Do tych waleń odwołuje się *Trzecie kłamstwo*, wczesny, osadzony w prowincjonalnym, głęboko PRL-owskim klimacie utwór. Korzystając ze sposobności, pisarz wprowadził m.in. retusz stylistyczny i skróty. „Moja powieść – zacytujmy autora – jest przede wszystkim dokumentem epoki – opisem naszego życia w PRL”. **T.R.**